

ประวัติกระทรวงคมนาคม

ในระหว่าง พ.ศ.2418 ถึง พ.ศ.2435 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการปฏิรูปราชการบริหาร โดยให้มีหน่วยราชการรวมด้วยกัน 12 หน่วย แบ่งอำนาจและหน้าที่การบริหาร ดังนี้

- 1) กรมมหาดไทย สำหรับบังคับบัญชาหัวเมืองฝ่ายเหนือ และเมืองลาวประเทศราช
- 2) กรมพระกลาโหม สำหรับบังคับบัญชาหัวเมืองปักษ์ใต้ฝ่ายตะวันตก ตะวันออก และเมืองมลายูประเทศราช
- 3) กรมท่า ว่าการต่างประเทศอย่างเดียวไม่ต้องว่าหัวเมือง
- 4) กรมวัง ว่าการในพระราชวัง และกรม ซึ่งใกล้เคียงกับราชการในพระองค์พระเจ้าแผ่นดิน
- 5) กรมเมือง ว่าการตำรวจและบัญชีคน
- 6) กรมนา ว่าการเพาะปลูก การค้า ป่าไม้ บ่อแร่
- 7) กรมพระคลัง ว่าการภาษีอากร และเงินที่จะจับจ่ายในแผ่นดินทั้งสิ้น
- 8) กรมยุติธรรม ว่าการศาล ชำระความรวมกันทั้งแพ่ง อาญา นครบาล และอุทธรณ์ทั้งแผ่นดิน
- 9) กรมยุทธนาธิการ สำหรับตรวจตราจัดการในกรมทหารบก ทหารเรือซึ่งจะมีผู้บังคับบัญชาการทหารเรือต่างหากอีกตำแหน่งหนึ่ง
- 10) กรมธรรมการ บังคับบัญชาการเกี่ยวข้องในพระสงฆ์ โรงเรียน และโรงพยาบาลทั่วราชอาณาจักร
- 11) กรมโยธาธิการ ตรวจตราก่อสร้างทำถนน ขุดคลอง และการช่างทั่วไป รวมทั้งการไปรษณีย์ โทรเลข และการรถไฟ
- 12) กรมมรุธาธร รักษาพระราชลัญจกร รักษาพระราชกำหนดกฎหมายและหนังสือราชการทั้งปวง

โดยเฉพาะกรมโยธาธิการที่จะสถาปนาเป็นกรมขึ้นก็เพราะทรงพระราชดำริเห็นว่า การช่าง ได้ แยกย้ายกันอยู่ในกรมต่าง ๆ ไม่รวมอยู่เป็นหมวดหมู่ด้วยกัน จึงมีประกาศพระบรมราชโองการตั้งกรม โยธาธิการขึ้น เมื่อ ร.ศ.108 (พ.ศ.2432) ครั้นในปี ร.ศ.109

(พ.ศ.2433) ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมการโยธาต่าง ๆ ที่อยู่ในกระทรวงต่าง ๆ มาตั้ง เป็นกระทรวงโยธาธิการขึ้น และรวมกรมโทรเลข ไปรษณีย์ เข้าในกระทรวงโยธาธิการ

ต่อมา คณะกรรมการราษฎรจึงประกาศพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา ประชาธิปพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2475 ผลัดเปลี่ยนเสนาบดีเป็นปลัดทูลฉลอง กระทรวงต่าง ๆ และรวมกระทรวง โดยเฉพาะกระทรวงพาณิชย์และคมนาคม มีความว่า "ให้เสนาบดี กระทรวงเกษตรกับกระทรวงพาณิชย์เวนคืนตำแหน่งให้รวมกระทรวงเกษตร กับกระทรวงพาณิชย์ และคมนาคมเข้าเป็นกระทรวงเดียวกัน ที่เรียกว่า กระทรวงเกษตรพาณิชย์การ ยกกรมทะเบียนที่ดิน กรมป่าไม้ กรมราชโลหกิจ ซึ่งขึ้นอยู่ในกระทรวงเกษตรธิการเวลานี้ไปขึ้น กระทรวงมหาดไทย ให้มหาอำมาตย์เอก เจ้าพระยาวางศาประพัทธ์เป็นเสนาบดี" ใน พ.ศ. 2476 ได้มีการปรับปรุงระเบียบราชการ บริหารขึ้นใหม่ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติจัดตั้งกระทรวงและกรม พุทธศักราช 2476 ขึ้นไว้ โดยมีกระทรวงต่าง ๆ รวม 7 กระทรวง ดังนี้คือ.

- 1) กระทรวงกลาโหม
- 2) กระทรวงมหาดไทย
- 3) กระทรวงเศรษฐกิจ
- 4) กระทรวงยุติธรรม
- 5) กระทรวงพระคลัง
- 6) กระทรวงธรรมการ
- 7) กระทรวงการต่างประเทศ

ในการนี้มีใช้ว่ากิจการคมนาคมจะหายไป หรือรัฐบาลจะเลิกล้มกิจการคมนาคมตามนาม
กระทรวงคมนาคม เนื่องจากการจัดการบริหารใหม่ แต่กิจการคมนาคมและการสื่อสารยังอยู่ใน
กระทรวงเศรษฐกิจอย่างครบถ้วน คือ การรถไฟ การไปรษณีย์โทรเลข และการเจ้าท่า ตามการแบ่ง
ส่วนราชการบริหาร กระทรวงเศรษฐกิจซึ่งแบ่งออกเป็นดังนี้คือ

1) กรมเลขานุการรัฐมนตรี

2) กรมปลัด

3) กรมเกษตร

4) กรมการประมง

5) กรมป่าไม้

6) กรมที่ดินและโลหกิจ

7) กรมชลประทาน

8) กรมพาณิชย์

9) กรมสหกรณ์

10) กรมรถไฟ

11) กรมไปรษณีย์โทรเลข

12) กรมเจ้าท่า

13) กรมวิทยาศาสตร์

ต่อมาได้ตราพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวงทบวงกรม แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2477 กำหนดหน้าที่
ใน กระทรวงเศรษฐกิจออกเป็นทบวง คือ

- 1) สำนักงานเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
- 2) สำนักงานปลัดกระทรวง
- 3) ทบวงเกษตรราชการ
- 4) ทบวงพาณิชย์และคมนาคม

โดยเฉพาะหน้าที่ราชการในทบวงพาณิชย์และคมนาคม แยกออกเป็นดังนี้

- 1) สำนักเลขานุการรัฐมนตรี
- 2) สำนักงานปลัดกระทรวง
- 3) กรมการขนส่ง
- 4) กรมเจ้าท่า
- 5) กรมทะเบียนการค้า
- 6) กรมไปรษณีย์โทรเลข
- 7) กรมพาณิชย์
- 8) กรมรถไฟ
- 9) กรมวิทยาศาสตร์

ใน พ.ศ. 2477 ได้มีพระราชบัญญัติกระทรวงทบวงกรมแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 กำหนดหน้าที่
ในกระทรวงเศรษฐกิจ ขึ้นใหม่ โดยยุบเลิกทบวงเกษตรพาณิชย์กับทบวงพาณิชย์และคมนาคม ให้
หัวหน้าเศรษฐกิจมีหน้าที่แยกเป็น

- 1) สำนักเลขานุการรัฐมนตรี
- 2) สำนักงานปลัดกระทรวง
- 3) กรมเจ้าท่า
- 4) กรมทะเบียนการค้า
- 5) กรมไปรษณีย์โทรเลข
- 6) กรมพาณิชย์
- 7) กรมรถไฟ
- 8) กรมวิทยาศาสตร์

ในพ.ศ. 2484 การคมนาคมก็ได้ถูกปรับปรุงให้กลับมาเป็นกระทรวงคมนาคมใหม่อีกตามเดิม
ตามพระราชบัญญัติกระทรวงทบวงกรม พ.ศ. 2484 เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2484 มีการแบ่งส่วน
ราชการ กระทรวงคมนาคม ดังนี้.

- 1) สำนักเลขานุการรัฐมนตรี
- 2) สำนักงานปลัดกระทรวง
- 3) กรมการขนส่ง (กองการบินพาณิชย์เดิม สังกัดกระทรวงเศรษฐกิจ)
- 4) กรมเจ้าท่า (โอนจากกระทรวงเศรษฐกิจ)
- 5) กรมไปรษณีย์โทรเลข (โอนจากกระทรวงเศรษฐกิจ)

6) กรมทาง (เดิมเป็นกองทางสังกัด กรมโยธาเทศบาล กระทรวงมหาดไทย)

7) กรมรถไฟ (โอนจากกระทรวงเศรษฐการ)

ในปีพ.ศ. 2494 ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2494 หน้าที่ของกระทรวงคมนาคม ได้แบ่งออกเป็นดังนี้ คือ

1) สำนักเลขาธิการรัฐมนตรี

2) สำนักงานปลัดกระทรวง

3) กรมการขนส่ง

4) กรมเจ้าท่า

5) กรมไปรษณีย์โทรเลข

6) กรมทาง (ปีพ.ศ.2495 เรียกกรมทางหลวงแผ่นดินตาม พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.2495)

ในปี พ.ศ. 2545 ได้มีพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 กำหนดให้กระทรวงคมนาคม มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการขนส่ง ธุรกิจการขนส่ง การวางแผนจราจร และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคม และราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงคมนาคม หรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงคมนาคม และมีส่วนราชการในสังกัด ดังนี้.

1) สำนักงานรัฐมนตรี

2) สำนักงานปลัดกระทรวง

3) กรมการขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวี

4) กรมการขนส่งทางบก

5) กรมการขนส่งทางอากาศ

6) กรมทางหลวง

7) กรมทางหลวงชนบท

8) สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร

สถานที่ว่าการกระทรวง

ในครั้งเมื่อได้รับการสถาปนาฐานตั้งเป็นกระทรวงโยธาธิการนั้น ยังไม่มีที่ว่าการกระทรวงโดยเฉพาะ ต้องอาศัยอาคารของกรมไปรษณีย์อยู่ก่อน ซึ่งตึกที่ทำการนี้แต่เดิมเป็นบ้านของพระปรีชาภักการ (สำรอง อมาตยกุล) ต่อเมื่อได้สร้างที่ว่าการกระทรวงขึ้นที่วังเดิมของพระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่น เจริญผล ภูสวัสต์ เสร็จแล้วจึงได้ย้ายไปอยู่ ณ สถานที่นั้น และสถานที่ว่าการกระทรวงนี้คงอยู่ต่อมา จนอยู่นามกระทรวงใหม่จากกระทรวงโยธา ธิการมาเป็นกระทรวงคมนาคม จนได้ยุบเลิกกระทรวงคมนาคมโอนกิจการไปรวมอยู่ในหน้าที่ของกระทรวงคมนาคมและ พาณิชย (ต่อมาเปลี่ยนเป็นชื่อ กระทรวงพาณิชย์และคมนาคมและเมื่อปี พ.ศ. 2476 เปลี่ยนชื่อเป็น กระทรวงเศรษฐกิจ) และได้ใช้ สถานที่กระทรวงใหม่เป็นที่ทำการ ส่วนสถานที่ว่าการกระทรวงคมนาคมเดิมนั้น ต่อมาเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี (ปัจจุบันเป็นที่ตั้งกรมการปกครอง)

ต่อมาเมื่อได้ตั้งกระทรวงคมนาคมขึ้น ใหม่อีกเมื่อพุทธศักราช 2484 จึงยังหาที่ว่าการ กระทรวงคมนาคมไม่ได้ แต่โดยที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พันตรีหลวงโกวิท อภัยวงศ์ (ควง อภัยวงศ์) ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมไปรษณีย์โทรเลข เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม จึงต้องอาศัยของอาคารที่ว่าการกรมไปรษณีย์โทรเลข ตำบลบางรัก ในชั้น 2 ด้านเหนือ เป็นที่ทำการกระทรวงไปก่อน เมื่อได้ซ่อมแซมตึกกระทรวงยุติธรรม ตำบลท่าช้างวังหน้า (บริเวณโรงละคร แห่งชาติปัจจุบัน) ซึ่งจะใช้เป็นที่ว่าการกระทรวงคมนาคมเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงได้ย้ายไปตั้ง ณ สถานที่ดังกล่าวเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2484

ต่อมาเมื่อได้พิจารณาเห็นว่าตัวอาคารที่ว่าการกระทรวงคมนาคมนั้น มิได้มีแต่ที่ว่าการกระทรวง โดยเฉพาะ หากมีกรรมการขนส่งรวมอยู่ด้วย นอกจากนี้แล้ว กิจการต่าง ๆ ของกระทรวงทั้งในด้านการคมนาคมและในด้านการสื่อสาร ได้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ความจำเป็นที่จะต้องขยายส่วนบัญชาการให้กว้างขวางเพื่อให้พอเพียงแก่การ บรรจุจำนวนเจ้าหน้าที่เข้าบริหารงานให้เพียงพอรับกับงานของหน่วยขึ้น และกรรมการขนส่ง ได้ขยายงานในด้านการขนส่งขึ้นอีกด้วย โดยจัดตั้งกองแผนกขึ้นใหม่จึงเห็นว่าตัวตึกอาคารที่ว่าการกระทรวงคมนาคมที่ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าช้างวังหน้านั้นไม่เหมาะสมที่จะเป็นที่ว่าการกระทรวงต่อไป จึงได้ดำริที่จะย้ายไปอยู่ที่บ้านเจ้าพระยาธรรมมาธิกรณาธิบดี และได้เริ่มลงมือซ่อมแซมไปบ้างแล้ว ยังไม่ทันเสร็จก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงคณะรัฐมนตรีใหม่ และได้มีการพิจารณาเห็นว่าการที่จะย้ายที่ว่าการกระทรวงคมนาคมไปตั้ง ณ บ้านเจ้าพระยาธรรมมาธิกรณาธิบดี ตามที่ดำริไว้ยังไม่สมควร ให้ระงับเสีย จึงได้จัดการสร้างตึกที่ว่าการกระทรวงคมนาคมขึ้นใหม่ ณ ถนนราชดำเนินนอก ตอนระหว่าง ถนนจักรพรรดิพงษ์ กับ ถนนกะอ่อม ซึ่งพลเรือโทหลวงชำนาญ อรรถยุทธ (เอื้อน กุลไกรเวส) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ได้ทำพิธีวางศิลาฤกษ์แทนรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงคมนาคม เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2495 ตรงกับวันพฤหัสบดี เดือนอ้าย แรม 2 ค่ำ ปีมะโรง ร.ศ.1314 เวลา 9.15 น. และสร้างเสร็จเรียบร้อยได้ย้ายมาเปิดเป็นอาคารที่ว่าการกระทรวงคมนาคม ดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้ เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2497